

**RAPORT de inventariere și analiză legislație
Instituții deținătoare de patrimoniu**

Numele și prenumele autorului: Gavrilă Cristian
Data predării raportului: 16 Iunie 2019

Prezentul raport a fost realizat la inițiativa Ministerului Culturii și Identității Naționale, prin Unitatea de Management a Proiectului, în cadrul proiectului „*Monumente istorice – planificare strategică și politici publice optimizate*”, în conformitate cu caietul de sarcini publicat.

Raportul trece în revistă principalele aspecte practice ale aplicării legislației patrimoniului, evidențiind următoarele:

- obligațiile actuale neonorate de către sistemul specializat pe administrarea culturii (minister și instituții ale domeniului) din motive de personal, reglementare sau resurse financiare;
- îndeplinirea sarcinilor autorităților administrației publice ce au atribuții și în domeniile patrimoniului cultural;
- raportarea cetățenilor la obligațiile pe care le au în raport cu patrimoniul cultural în sensul conformării sau neconformării și cauzelor acestora, dar și al înțelegerii sau a așteptărilor pe care cetățenii le au;
- exemplele pozitive de organizare a domeniului respectiv în alte țări sau cele negative, dacă au cauze similare organizării din România.

A. Obligațiile actuale neonorate de către sistemul specializat în administrarea culturii (minister și instituții ale domeniului)

Definițiile

Întreg cadrul normativ în domeniul cultural se bazează pe noțiunea de patrimoniu, reglementând acele bunuri care au o semnificație aparte din punct de vedere istoric, documentar, artistic, etnografic, științific sau tehnic.

Cu toate acestea, patrimoniul cultural nu este complet definit în niciun act normativ. Există o largă accepțiune că patrimoniul cultural este compus din totalitatea bunurilor culturale.

Bunul cultural nu este nici el clar definit în Legea 182/2000. Legea 182/2000 se referă la protejarea patrimoniului cultural național mobil, ca parte din patrimoniul cultural național, definit în termeni vagi ca fiind compus din ansamblul bunurilor “care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție; cuprinde toate elementele rezultate din interacțiunea, de-a lungul timpului, între factorii umani și cei naturali.” Cu toate că la art. 3, Legea enumeră bunurile ce alcătuiesc patrimoniul cultural național, sugerând că acestea ar fi categoriile generale de bunuri culturale, la art. 4 patrimoniul cultural național este împărțit în cele 2 categorii, *tezaur* și *fond*, fără a exista însă o a treia categorie, a bunurilor culturale neclasate.

O definiție a bunului cultural apare în HG518/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice privind exportul definitiv sau temporar al bunurilor culturale mobile. Potrivit acesteia, bunurile culturale sunt “bunuri mobile cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului

creator uman și ale contribuției românești, precum și a minorităților naționale la civilizația universală și care nu se pot exporta decât pe baza certificatului de export”¹.

O altă definiție, mai veche, spune că bunul cultural este “materializarea unei acțiuni, a unui proiect sau program cultural, prin care se urmărește, în funcție de adresabilitate, satisfacerea interesului cultural la nivel local, județean, euroregional, național sau de reprezentare internațională.”²

Generalitatea definiției face ca orice bun (și nu doar cultural) să aibă vocația de a face parte din patrimoniul cultural național, pentru că orice bun construit de om este o interacțiune între factorii umani și cei naturali și este o mărturie și expresie cel puțin a cunoștințelor.

În mediul specializat lucrurile sunt cumva mai clare, în sensul că o bibliotecă face distincția între o carte veche valoroasă și o carte veche fără valoare, un muzeu face distincția între un bun artistic și un bun fără valoarea artistică. Dar neclaritățile apar în momentul în care o instituție specializată consideră un bun ca fiind cultural, în timp ce în mediul nespecializat acel bun este doar util (exemplul bucăților de turtă de bronz clasate, datorită vechimii și importanței documentare pe care o au într-un anumit spațiu, în timp ce pentru industrie, turta de bronz este reziduu).

Neclaritatea noțiunii de patrimoniu sau bun cultural este cel mai clar demonstrată în HG 2139/2004 - Catalogul privind clasificarea și duratele normale de funcționare a mijloacelor fixe (actualizat 2018-2019), unde la grupa 3 de active corporale apare subgrupa “3.1.3. Tablouri, gravuri, decorațiuni interioare, în afara celor înregistrate în patrimoniul cultural național”, cu o durată de viață de 8-12 ani, după care ele pot fi casate.

Ambiguitatea persistă și în practică, prin referirea la “bun de patrimoniu”³, un alt termen nedefinit în actele normative.

În Legea 311/2003 apare termenul de “patrimoniu muzeal” definit ca totalitatea bunurilor cu caracter patrimonial⁴, dar din care pot face parte bunurile clasate în Patrimoniul cultural național și alte bunuri cu rol documentar, educativ, recreativ, ilustrativ⁵.

O altă ambiguitate vine din art. 6 al Legii 182/2000, care scoate de sub incidența Legii (și implicit și a normelor de aplicare) toate bunurile ce alcătuiesc Fondul Arhivistic Național, definite astfel conform Legii 16/1996 a Arhivelor Naționale. Astfel, deși documentele formează Patrimoniul Cultural Național⁶, fiind exceptate de la aplicarea Legii 182/2000. În același timp, Legea 16/1996 nu prevede nicio formă de protecție a bunurilor ce formează Fondul Arhivistic Național, ci doar o opțiune de manifestare a dreptului de preemțiune a statului la orice intenție de tranzacționare a acestor bunuri.

Patrimoniul cultural tehnic face obiectul unei legi speciale, Legea 6/2008, care îl definește ca “totalitatea bunurilor mobile, imobile și a unor ansambluri ale acestora, reprezentând mărturii semnificative ale activităților tehnice și de producție care au stat la baza evoluțiilor socio-economice ale societății umane, de la primele manifestări pre-industriale și până în prezent”⁷.

¹ HG518/2004, art. 2

² OG51/1998, art. 1 (2) c)

³ <http://www.cimec.ro/ProiecteEuropene/Patrimoniu/doc/intrebari.htm>

⁴ Legea 311/2003, art. 8 (1)

⁵ Legea 311/2003, art. 9 (c), (d)

⁶ Legea 182/2000, art. 4 (d), (e), (g), (i)

⁷ Legea 6/2008, art. 2

Mențiunea “pre-industriale” poate include în patrimoniul cultural tehnic și bunuri cu semnificație etnografică, de genul uneltelor și mecanismelor țărănești.

Se impune o uniformizare a terminologiei și o definiție mai riguroasă a bunului cultural și a sferei patrimoniului cultural.

Legea face distincție între bunuri ce alcătuiesc Patrimoniul cultural tehnic și cele care sunt clasate la Patrimoniul Cultural Național, iar protecția, inclusiv interdicția de demolare sau casare, se aplică doar bunurilor clasate⁸.

Un alt aspect îl constituie excluderea de sub protecția Legii 182/2000 a bunurilor ce formează Fondul Arhivistic Național, reglementat de Legea 16/1996.

Bunurile ce constituie Fondul Arhivistic Național sunt “actele oficiale și particulare, diplomatice și consulare, memorii, manuscrise, proclamații, chemări, afișe, planuri, schițe, hărți, pelicule cinematografice și alte asemenea mărturii, matrice sigilare, precum și înregistrări foto, video, audio și informatice, cu valoare istorică, realizate în țară sau de către creatori români în străinătate.”⁹

Practic, orice măturie istorico-documentară înregistrată pe un suport durabil constituie Fondul Arhivistic și toate activitățile de cercetare și de protejare intră sub tutela Arhivelor Naționale, susțin chiar Arhivele Naționale prin obligația impusă operatorilor economici care comercializează astfel de bunuri de a le declara înainte de vânzarea propriu-zisă, în scopul exercitării dreptului de preemțiune.

Arhivele Naționale nu au un mecanism de protecție a bunurilor ce alcătuiesc Fondul Arhivistic Național și sunt deținute de persoane de drept privat, neaplicând prevederile Legii 182/2000.

Impedimentul de personal vine din numărul extrem de limitat al experților acreditați și din competențele foarte particulare ale acestora. Astfel, o diversitate mare de bunuri culturale nu intră în aria de expertiză a niciunui expert acreditat, acreditările fiind, în fapt, mult mai generoase decât specializarea expertului (ex. pictura și grafica europeană, unde este imposibil unui singur om să dețină expertiză cu privire la toate perioadele și toate spațiile culturale europene).

Deținerea bunurilor culturale

Deținerea bunurilor culturale neclasate nu este reglementată în niciun fel. Legea 182/2000 prevede obligații ale deținătorilor de bunurilor culturale mobile clasate¹⁰.

Dificultatea protejării bunurilor culturale mobile neclasate vine din imprecizia definiției lor, explicată în capitolul “Patrimoniul cultural” și din imposibilitatea aprecierii calității de bun cultural de către deținătorul nespecializat.

De aceea, presupunem că intenția legiuitorului a fost de a asigura un nivel de protecție tuturor bunurilor culturale, care astfel ar fi constituit Patrimoniul Cultural Național Mobil.

În acest caz, dificultățile procedurale au făcut ca Legea să fie neaplicabilă, pentru că mecanismul clasării, nu poate fi aplicat la scară largă.

⁸ Legea 16/1996, art. 2

⁹ Legea 16/1996, art. 2

¹⁰ Legea 182/2000 art. 23

De notat faptul că, înainte de Legea 182/2000, exista o a treia categorie de bunuri culturale - bunuri culturale comune, în care ar fi intrat toate cele care nu au valoare deosebită pentru România sau valoare excepțională pentru umanitate.

De notat și faptul că, în forma inițială a Legii 182/2000, bunurile clasate la *fond* puteau fi exportate definitiv.

Astfel, considerăm că prin imprecizia definițiilor, prin normele de aplicare prea generaliste și prin aplicarea defectuoasă a prevederilor legale, spiritul Legii 182/2000 a fost denaturat, ajungând în prezent să ofere protecție specială doar unui număr de 59.800 bunuri culturale¹¹.

Protejarea patrimoniului privat, care conform Legii s-ar putea face prin acordarea unor ajutoare materiale pentru conservarea și restaurarea bunurilor clasate, dar care în realitate se lovește de impedimentul lipsei perpetue de fonduri, puținele solicitări venite din sfera deținătorilor privați de patrimoniu primind răspunsuri negative.

Finanțarea domeniului cultural pornește de la un principiu fundamental greșit, acela de a lua de la cultură pentru a da culturii, aplicând astfel un sistem de taxare asupra sectoarelor profitabile din cultură pentru a finanța sectoarele mai puțin profitabile. Principiul corect ar fi de încurajare necondiționată a culturii în toate formele ei de manifestare, finanțând-o din taxarea activităților care nu aduc beneficii societății (taxe pe vicii, taxe pe lux, taxe pe jocuri de noroc etc).

Falsificarea bunurilor culturale

Potrivit Asociației Experților și Evaluatorilor de Artă din România, există mai multe tipuri de „falsuri” de bunuri culturale:

- cele „autentice” - ale unor artiști care se înscriu într-un spirit, într-o școală, dar ale căror lucrări sunt atribuite unor nume prestigioase de către personaje din viitor cu rea intenție;
- elevii care lucrează în maniera unui maestru, ca un exercițiu;
- falsul făcut cu intenția de a câștiga de pe urma unei contrafaceri, a unui stil sau a unui autor.

Cu toate acestea, Legea 182/2000 tratează doar problema reproducerilor după bunuri culturale clasate¹².

În realitate, nu există un mecanism de autentificare a unui bun cultural, de aceea responsabilitatea este lăsată experților acreditați.

Autentificarea bunurilor culturale este o problemă internațională, fiind numeroase cazurile de bunuri culturale descoperite a fi falsuri chiar în expozițiile muzeale, dar și a bunurilor demonstrate a fi autentice după ce multă vreme nu au fost în atenția specialiștilor.

Totuși, se impune o intervenție mai puternică a legislației din domeniul protejării patrimoniului, pentru a nu limita coerciția la simpla copiere a unor bunuri clasate, ci la bunurile realizate cu intenția clară de a pretinde a avea un alt autor, o altă vechime și o altă importanță istorico-documentară decât au în realitate (aplicarea unei semnături a unui artist celebru pe o lucrare nesemnată are singurul scop de a pretinde că lucrarea a fost realizată de respectivul autor!).

¹¹ numărul total de bunuri culturale clasate la *fond* și *tezaur*, conform <http://clasate.cimec.ro>

¹² Legea 182/2000, art. 27

Colectivitatea experților este restrânsă și îmbătrânită, proveniența este aproape unanimă dinspre sectorul muzeografic public, este prin vârstă și bagaj de mentalitate caracterizată de pasivitate profesională, lipsă de apetit, chiar teamă în a relaționa cu operatorii pieței.

Sistemul actual a autorizat și întreține o generație de experți generaliști, a căror competență se extinde, potrivit atestărilor eliberate de Ministerul Culturii și Identității Naționale, la câte un întreg domeniu de patrimoniu de artă, paralel denumirii secțiilor muzeale în care își desfășoară activitatea de serviciu, dar la nimic în mod particular, deseori excesiv istoriografic și fără un contact real cu cantități semnificative de obiecte de artă care să se înscrie în câmpul larg al competenței reținute în certificat.

Lipsa de specializare a experților, precum și lipsa perfecționării profesionale continue a acestora, în contact cu obiectul de artă cu privire la care reclamă statutul de expert, a dat naștere unor anomalii grave:

- volume importante de piață de opere însoțite de certificate de expertiză emise de experți generaliști, nespecializați;
- operatori economici cunoscuți de comunitatea pieței de artă drept deșeură de falsuri, a căror funcționare este posibilă în condițiile în care este permis de normele existente unor experți într-un domeniu al patrimoniului să emită opinii de autenticitate cu privire la opere aparținând altor domenii ale patrimoniului;
- remediul nesănătos la care piața treptat a recurs, al constituirii unor foruri de opinie informale, precum apelul la alți înlocuitori profesionali: “dacă un anumit restaurator primește opera la restaurare înseamnă că este autentică”, “dacă o anumită casă de licitații primește opera la vânzare înseamnă că este autentică”, “dacă un anumit angajat al unui muzeu primește opera drept donație, înseamnă că este autentică” etc.

Punerea în valoare a patrimoniului

Punerea în valoare a patrimoniului comportă mai multe valențe: cercetarea științifică, accesul public la cultură și educația.

Accesul public la cultură se realizează prin expunerea efectivă a bunurilor și prin oferirea de informații despre acestea și despre importanța lor socială, culturală, istorică, documentară etc.

Instituțiile publice specializate organizează expoziții, cu caracter permanent sau temporar, cu bunuri din patrimoniul propriu sau împrumutate. Tendința este de a expune, însă, o parte foarte mică a patrimoniului, din rațiuni ce țin de conservare și restaurare, asigurare, dar și cercetare și evidență.

În cazul organizării unor împrumuturi muzeale pe teritoriul României, dacă bunurile sunt clasate, este necesară obținerea aprobării Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor, pentru contractul de împrumut, deși orice deplasare a unor bunuri din patrimoniul muzeal presupune prezența permanentă a unui conservator.

În cazul organizării unor împrumuturi muzeale în afara granițelor țării, de bunuri clasate, se obține aceeași aprobare a Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor pentru contractul de împrumut iar apoi se solicită serviciului deconcentrat eliberarea certificatelor de export temporar.

Acest parcurs afectează capacitatea muzeelor de a-și pune în valoare patrimoniul, încurajând împrumutul pieselor deja clasate și transformând muzeele în depozite de bunuri culturale, mai degrabă decât în organisme de punere în valoare a patrimoniului cultural.

În ceea ce privește instituțiile publice nespecializate, bunurile culturale deținute de acestea sunt rareori puse în valoare, ele nefiind, în general, vizitabile public.

În domeniul privat, punerea în valoare a patrimoniului se îmbină cu interesul comercial. Astfel, se organizează expoziții cu diverse tematici și implicând cantități importante de bunuri culturale, fie în cadrul unor proiecte culturale finanțate prin diverse programe publice sau private, fie ca parte din campaniile de CSR ale unor organizații sau chiar cu rolul asumat de a vinde respectivele bunuri culturale.

Aspectul științific și educațional al punerii în valoare a patrimoniului cultural are în vedere cercetarea și publicarea de articole, studii, cărți de specialitate, participarea la comunicări științifice, derularea unor programe educaționale care să contribuie la dezvoltarea culturală a publicului larg.

Din acest punct de vedere, este de notat lipsa aproape deplină a instituțiilor specializate din furnizorii de informație¹³, cazurile fericite - publicarea colecțiilor Muzeului Național Peleş - durând mai bine de un deceniu pentru a se realiza. Se remarcă lipsa acută de literatură culturală autohtonă, de monografii ale multor artiști importanți, de studii etnografice recente etc.

Mediul privat nu compensează aceste lipsuri, volumele apărute în ultimele 2 decenii neavând amploarea și rigoarea unor cercetări exhaustive, poate și din cauza accesului greu la informația din muzee și colecții publice.

Se remarcă din ce în ce mai strident lipsa criticii de artă, numele sonore dispărând treptat, iar locul lor neputând fi asumat de o nouă generație.

Achizițiile publice de bunuri de patrimoniu

Legea 311/2003 prevede obligația muzeelor și colecțiilor publice de a dezvolta patrimoniul muzeal¹⁴. Nemulțumirea sectorului muzeal în ceea ce privește achizițiile publice de patrimoniu vine din nealocarea de bugete pentru achiziții.

Relativ nou-publicata Ordonanță 76/2018 nu este pusă în aplicare, iar achizițiile timide de bunuri culturale se fac din fonduri puse la dispoziție de ordonatorii de credite, dar punctual. Există muzee care au o relație bună cu ordonatorii de credite - de obicei Consiliul județene - și care reușesc să deruleze un program de achiziții, dar această situație reprezintă mai degrabă excepția.

O simplă consultare a Sistemului Electronic de Achiziții Publice arată că anul acesta nu s-au derulat proceduri de achiziție a unor bunuri culturale mobile, singura excepție fiind licitația pentru achiziția unor resturi scheletice de rinocer lănos, în cadrul unui proiect de reabilitare a Muzeului de Științele Naturii Târgu-Mureș.

Astfel, în prezent nu există un program coerent de achiziții de bunuri culturale la nivelul instituțiilor publice, ci doar o promisiune a unor fonduri ce vor fi alocate în acest sens.

Practica internațională în domeniul muzeal este axată pe menținerea atractivității colecțiilor permanente ale muzeelor prin achiziții regulate, dar și prin vânzări sau transferuri ale unor bunuri care pierd din relevanță pentru contextul muzeului respectiv. Diferența nu vine doar din legislație, ci și din abordarea practică a activității muzeale, care în plan internațional este privită (și) ca activitate economică.

¹³ <http://cimec.ro/Muzee/Resurse-online-publicatii-muzeale.html>

¹⁴ Legea 311/2003, art. 4, art. 5

De amintit prezentarea¹⁵ doamnei Diane Lees, director general al Imperial War Museum din Londra, care a generat felicitări reciproce, din partea muzeelor din România pentru modul creativ în care IWM adună fonduri, dar și din partea doamnei Lees pentru faptul că muzeele din România supraviețuiesc fără a fi nevoite să adune fonduri¹⁶.

Dobândirea bunurilor provenite din descoperiri întâmplătoare

Regimul bunurilor arheologice descoperite întâmplător prevede o compensare a autorului descoperirii cu 30%-45% din valoarea descoperirii sale¹⁷, plătită de ordonatorul de credite căruia îi este subordonată instituția în administrarea cărora vor fi transmise bunurile.

Rezultă două aspecte importante:

- preluarea bunurilor este cumva forțată de împrejurări, cineva trebuie să plătească compensația, autorul descoperirii dobândind dreptul de a se adresa instanței, ba chiar și facilitatea scutirii de timbru, pentru obținerea compensației;
- inechitatea finanțării muzeelor de către diferiții ordonatori de credite face ca muzeele care își pot permite plata compensației să fie favorizate în ceea ce privește dezvoltarea patrimoniului.

O posibilă soluție ar fi plafonarea compensațiilor oferite, așa cum se întâmplă, de exemplu, în Grecia¹⁸.

Problema finanțării se extinde și la bunurile provenite din cercetări arheologice sistematice, în sensul în care operațiunile de cercetare necesită fonduri ce provin de la ordonatorii de credite.

O posibilă soluție ar fi ca muzeele și centrele de cercetare ce desfășoară cercetări arheologice sistematice să poată valorifica acele bunuri descoperite care nu au o importanță științifică semnificativă și care nu ar aduce un plus patrimoniului muzeal existent. Aceste bunuri sau fragmente de bunuri ar putea constitui suveniruri din vânzarea cărora muzeul ar putea susține parțial cercetarea arheologică sistematică.

Distribuirea bunurilor confiscate

Bunurilor culturale susceptibile de clasare confiscate sau intrate în proprietatea privată a statului se predau Ministerului Culturii pentru a fi repartizate instituțiilor specializate, potrivit avizului Comisie Naționale a Muzeelor și Colecțiilor¹⁹.

Nu a putut fi identificată o procedură transparentă de repartizare a bunurilor către muzee.

Retrocedarea bunurilor de patrimoniu

România s-a confruntat cu nenumărate procese de retrocedare a bunurilor culturale confiscate (sau dobândite) de statul român în timpul regimului comunist.

În perioada 1989-2017, MNAR a scos din evidența sa un număr de 6.947 de bunuri culturale mobile ca urmare a restituirilor, transferurilor, casării ori reîntregirii. Pe lângă bunurile restituite foștilor proprietari ca urmare a unor procese câștigate în instanță de aceștia, MNAR a mai transferat o parte către alte instituții (de exemplu, au fost transferate

¹⁵ în cadrul Museums Meet Museums 2018, București

¹⁶ prin activități de *fundraising*, adresate în special mediului privat

¹⁷ Legea 182/2000, art. 49 (4)

¹⁸ Grecia, Legea 3028/2002, art. 24 (3)

¹⁹ OUG 128/1998, art. 32, art. 36 (6)

lucrări către Muzeul Național de Artă Contemporană cu ocazia înființării acestuia), o parte din lucrări au fost casate (prin Ordin al Ministrului Culturii ca urmare a evenimentelor din decembrie 1989), iar în câteva cazuri, bunurile au fost reîntregite”.²⁰

Aceste retrocedări au fost posibile datorită lipsa unei legislații care să protejeze interesul public al patrimoniului muzeal, bunurilor culturale fiindu-le aplicate aceleași măsuri ca bunurilor mobile.

Odată cu primele retrocedări de colecții importante (colecția Vasile Stoica, colecția Constantin Doncea, colecția Iosif Dona, colecția Gheorghe Manu etc.) s-au creat precedente juridice ce fac, practic, imposibilă stoparea retrocedărilor de bunuri culturale din muzee.

Interesul retrocedării bunurilor culturale nu este, de cele mai multe ori, unul pur reparatoriu. Drept dovadă, bunuri din toate colecțiile importante retrocedate au ajuns să fie vândute la licitație. De aceea, poate ar fi de preferat o negociere între statul român și moștenitorii foștilor proprietari cu privire la acordarea unei compensații materiale (sau cine știe, doar morale) în schimbul păstrării bunurilor culturale în patrimoniul muzeal.

²⁰ interviu Liviu Constantinescu, directorul Muzeului Național de Artă al României, pentru digi24.ro

B. Îndeplinirea sarcinilor autorităților administrației publice ce au atribuții și în domeniile patrimoniului cultural

În activitatea de identificare a patrimoniului cultural din instituții nespécializate, sarcina de control revine Direcțiilor pentru Cultură, dar în lipsa informației cu privire la eventuala deținere a unor bunuri culturale de către o instituție și în condițiile numărului redus de personal din cadrul Direcțiilor, această sarcină nu poate fi dusă la îndeplinire²¹. Pentru segmentul bunurilor imobile, problema este parțial rezolvată prin implicarea mai multor entități care pot sesiza și cere declanșarea procedurii de clasare a unui monument.

În ceea ce privește activitatea de clasare, legea prevede că bunurile de valoare excepțională pentru umanitate constituie *tezaurul* patrimoniului cultural național mobil, iar bunurile de valoare deosebită pentru România - *fondul* patrimoniului cultural național²².

Noțiunile folosite în cele 2 definiții ale categoriilor juridice sunt ambigue:

- excepțional este mai mult decât deosebit; așadar bunurile deosebite pentru umanitate nu constituie *tezaur* al patrimoniului cultural național mobil (dar pot fi clasate în *fond*, doar dacă sunt de valoare cel puțin deosebită și pentru România);
- umanitate se referă la valori universale, acceptate ca atare de către comunitatea profesională internațională; prin urmare nu putem clasa la *tezaur* o lucrare, chiar foarte bună, excepțională, a unui artist român, atâta vreme cât comunitatea profesională internațională nu a auzit de artistul nostru foarte bun local;
- bunuri de valoare deosebită pentru România ar însemna bunuri importante pentru spiritualitatea și pentru identitatea românești;
- în consecință, legea spune că aparțin *tezaurului* bunurile de importanță internațională, iar *fondului* bunurile de importanță pentru spiritualitatea românească, așadar o structurare a patrimoniului pe orizontală, după criteriu geografic, relevanță internațională/relevanță locală.

Realitatea este, însă, că în *tezaur* au fost introduse lucrările de artă plastică foarte frumoase ale artiștilor români mari, iar în *fond* lucrările frumoase ale artiștilor români mari. Așadar, în practică, o structurare a patrimoniului pe verticală, după criteriu valoric. Iar în ceea ce privește alte categorii de bunuri, tendința a fost de a clasa în *tezaur* ceea ce fiecare deținător a considerat important în colecția proprie, fără a cerceta importanța universală a bunurilor sau chiar fără o identificare clară²³. Așadar o structurare fragmentată, în funcție de importanța locală a bunurilor.

Nu poate fi dusă la îndeplinire clasarea de oficiu a bunurilor culturale. În realitate, ea are mai mult sensul de *obligatorie*, direcțiile pentru cultură neavând personal de specialitate suficient - de obicei o singură persoană are în sarcină operațiunile ce țin de patrimoniul mobil și de cele mai multe ori respectiva persoană nu este și expert acreditat. Acest fapt rezultă în împovărarea financiară a solicitantului clasării (de obicei pus în situația de a cere clasarea din motivele vânzării publice sau exportării bunului deținut).

²¹ întâlnire din data de 8 Mai 2019 cu departamentul DJC din cadrul MCIN

²² Legea 182/2000, art. 4

²³ <http://clasate.cimec.ro/detalii.asp?tit=Model--Casa&k=7A151EBA9C1A40A5B6A2029CB5B74C14>

Activitatea Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor este inefficientă, din motive de personal. De fapt, activitatea Comisiei a fost supradimensionată de la început, aceasta depășind rolul consultativ științific intenționat și dobândind un rol operațional, de coordonare și control a tuturor activităților ce implică bunuri clasate: decizia de clasare, autorizarea transferurilor muzeale, autorizarea exporturilor temporare, autorizarea restaurării, acreditarea experților, conservatorilor și restauratorilor etc. Componenta Comisiei, deși s-a dorit a fi una diversă, este în realitate omogenă, membrii ei provenind doar din mediul muzeal, nu și din cel academic, al asociațiilor de profil sau al colecționarilor.

Un aspect procedural, semnalat de ACOAR, este și obligația operatorului economic autorizat să țină și completeze un registru²⁴, cunoscut în practică sub denumirea de "registru de patrimoniu". Ministerul Culturii a reglementat mai departe conținutul acestui registru, ce cuprinde nu doar datele de identificare ale proprietarului bunului cultural și datele tehnice ale bunului, ci și punctajele de clasabilitate apreciate de consilierul de specialitate ori expertul acreditat.

Direcția pentru Cultură a municipiului București adăugând la lege, impune ca acest registru să fie unul manual, șnuruit, completat olograf. În art. 8 alin. (2) al Normelor privind comerțul cu bunuri culturale mobile se indică doar „registru numerotat și ștampilat”. Efectul șnuruirii este obținut prin numerotarea continuă a pozițiilor (Legea prevede numerotarea, nu șnuruirea). Iar completarea olografă este neprevăzută de lege - și complet nepractică, în condițiile în care, deseori, operatorii economici privați țin evidența operațiunilor în sistem electronic, în cadrul unui software ce integrează toate procesele întreprinderii. Completarea olografă a registrului obligă practic la completarea de două ori a registrului (o dată electronic, în vederea procesării economice contemporane a operațiunilor întreprinderii, și încă o dată manual, într-o manieră necontemporană) și ținerea unei duble evidențe, chiar dacă identice. Chestiunea este importantă pentru că, pe de o parte, determină ținerea unei duble evidențe, dar și pentru că birocratizează o chestiune automatizabilă, impunând operatorului economic să angajeze o persoană în plus doar pentru a completa de două ori un registru.

Exercitarea dreptului de preempțiune la vânzarea publică a unor bunuri clasate la Tezaur rămâne un simplu enunț, generator de birocratie (agenții comerciali sunt obligați să înștiințeze statul, care e obligat să răspundă în termen de 30 zile). Există cazuri în care Arhivele Naționale, în baza Legii 16/1996, au exercitat dreptul de preempțiune și au achiziționat bunuri documentare.

Punerea în valoare a patrimoniului are un rol neînsemnat în actuala legislație, instituțiile specializate funcționând mai degrabă ca păstrători în bună stare și restauratori ai bunurilor culturale și mai puțin ca organisme active de promovare a culturii.

Exportul bunurilor culturale este un alt segment disfuncțional al administrației publice. Circulația bunurilor culturale în afara granițelor României se face pe baza certificatului de export²⁵. Acesta se emite pe baza rapoartelor de expertiză, de către Direcțiile pentru Cultură.

În realitate, deși clasarea ar trebui să se facă din oficiu în cazul exportului, Direcțiile solicită proprietarului bunului ce se dorește a fi exportat să depună și raportul de expertiză, care să menționeze punctajul de neclasare. Se generează astfel un conflict de interese, expertul angajat să decidă dacă un bun este exportabil fiind plătit de partea interesată să exporte.

²⁴ Legea 182/2000, art. 35 (4)

²⁵ Legea 182/2000, art. 37

Există și o practică discreționară a expertului de a refuza acele rapoarte care au potențial de a fi contestate. Există exemple²⁶ în care niciun expert nu a considerat bunul clasabil, dar a refuzat întocmirea raportului de expertiză chiar la cererea expresă a Comisie Naționale a Muzeelor și Colecțiilor. Sau exemple în care expertul stabilește un punctaj de ne-clasare pentru un bun în vederea vânzării, dar apoi refuză să elibereze un raport de expertiză în vederea exportului care să susțină același punctaj deja acordat.

Având în vedere competența limitată, la doar anumite categorii ale Patrimoniului Cultural Național, a personalului Direcțiilor pentru Cultură, rezultă că exportabilitatea bunurilor culturale este apreciată de către expert.

În acest context, sunt interesante propunerile Asociației Comercianților de Opere de Artă din România:

- adăugarea, la procedura de clasare reglementată de art. 11 din Legea 182/2000, a filtrului criteriului valoric: să nu fie clasabile bunurile culturale mobile aflate în proprietate privată a căror valoare se situează sub pragurile financiare prevăzute de pct. B din Anexa I la Regulamentul (CE) nr. 116/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale.
- pentru cazul bunurilor culturale neclasate și care nu ating pragurile financiare prevăzute de pct. B din Anexa I la Regulamentul (CE) nr. 116/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale, circulația în interiorul Uniunii Europene ori exportul în afara spațiului Uniunii Europene să se realizeze pe baza rapoartelor de expertiză întocmite de experți acreditați de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, respectiv, după caz, pe baza rapoartelor de evaluare întocmite de evaluator autorizați, membri ai ANEVAR.
- publicarea unor liste cu bunurile ne-exportabile, pentru fiecare categorie a Patrimoniului Cultural Național, liste întocmite de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor și limitate la acele bunuri cu importanță deosebită sau excepțională.

Aceste măsuri a degreva Direcțiile pentru Cultură de o sarcină pur administrativă, de a constata existența unui raport de expertiză și de a emite o nouă hârtie care să certifice exportabilitatea.

Similar, în mediul muzeal, exportul temporar al bunurilor culturale ce participă la diverse expoziții sau care sunt trimise spre cercetare sau restaurare în afara granițelor, ar putea circula însoțite de aprobarea dată deja de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor²⁷ pentru organizarea expozițiilor, având în vedere și că, prin forma de proprietate, aceste bunuri sunt imprescriptibile și inalienabile.

Insuficient de clară, astfel neaplicabilă, este prevederea referitoare la schimbul de bunuri culturale importante: „Bunurile culturale mobile clasate în categoria *fond*, aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, pot fi scoase definitiv în afara teritoriului României numai în cadrul unui schimb de bunuri culturale, cu valoare și semnificație comparabile, care pot constitui unicate sau rarități pentru patrimoniul muzeal din România.”²⁸

²⁶ <https://www.artmark.ro/lot/drapel-de-lupta-al-unei-legiuni-a-lui-avram-iancu-raritate-absoluta-jumatatea-sec-xix-ro-19377>

²⁷ HG 518/2004, art. 6 (2)

²⁸ Legea 182/2000, art. 39

Până la acest moment, din lipsa de precizie a normei, nu s-a realizat niciun asemenea schimb de bunuri culturale mobile importante.

Ar fi în interesul patrimoniului cultural național să încurajeze colecționarii, precum și agenții economici autorizați, să importe bunuri culturale mobile importante, clasabile, iar nu să le comercializeze în afara teritoriului României, permițând, totodată, împropiata fondului patrimoniului.

Un alt aspect este lipsa de simetrie între introducerea în România și scoaterea din România a unui bun cultural. Autoritatea vamală, fie că bunul intră cu declarație de import temporar, fie că o asemenea declarație nu se eliberează, bunul provenind din UE (iar Codul vamal unional prevede libertatea circulației bunurilor în interiorul UE), solicită la ieșirea din țară un certificat de export emis de serviciul public deconcentrat la Ministerului Culturii. Așadar poți intra cu bunul, dar nu mai poți ieși, situație unică în UE.

Variatatea de situații de intrare provizorie a bunului cultural este mare: acestea pot fi introduse cu scopul organizării unor expoziții sau cu scopul evaluării/autentificării. Bunurile culturale sunt în paralel și bunuri comerciale. O persoană de drept privat poate achiziționa din magazinele și galeriile din UE un bun cultural mobil și a doua zi poate dori returnarea respectivului bun cultural din orice motiv. De precizat ca bunurile culturale nu intră pe teritoriul țării numai împreună cu persoane fizice (spre exemplu un cetățean UE tranzitează România cu un bun cultural), în cel mai multe cazuri ele intră prin sistemul poștal (Poșta Romană, DHL, Fedex). Sistemul poștal în cadrul UE nu mai este supus unui proces de vămuire, corespondența și coletele ajung direct acasă la destinatar, astfel fiind imposibilă o declarație în scris la intrarea în țară.

În practica altor țări europene, se întâlnește declararea importurilor de bunuri culturale și exportul lor liber^{29/30}, dar și interzicerea exportului pentru anumite categorii de bunuri: în Bulgaria există o listă a bunurilor pentru care este necesar certificatul de export, listă ce cuprinde categoria bunului (ex. bunuri arheologice, monede, artă plastică etc.), vechimea minimă (mai vechi de 50 sau 100 ani) și valoarea minimă pentru unele categorii³¹.

²⁹ Grecia, Legea 3028/2002, art. 33 (2), art. 34 (6)

³⁰ Franța, Codul patrimoniului, L111-2, L111-4

³¹ Bulgaria, Law on cultural monuments and museums, art. 33a, Appendix to art. 33a

C. Raportarea cetățenilor la obligațiile pe care le au în raport cu patrimoniul cultural în sensul conformării sau neconformării și cauzelor acestora, dar și al înțelegerii sau a așteptărilor pe care cetățenii le au

Identificarea patrimoniului cultural în inventarul instituțiilor nespecializate

Instituțiile nespecializate sunt acele entități, altele decât cele menționate de Legea 182/2000, care pot sau nu avea un obiect de activitate în legătură cu bunurile culturale. Totuși ajung să dețină bunuri culturale fie în scop decorativ (artă plastică, artă decorativă, mobilier etc., pentru spațiile proprii), fie prin situația în care bunuri care erau comune, datorită vechimii sau unor circumstanțe dobândesc calitatea de bun cultural (de exemplu, părți componente ale ecluzei de pe lacul Herăstrău, care formează acum un mini-muzeu tehnic, drezina din gara Sinaia etc.)

Dificultatea identificării acestor bunuri vine pe de o parte din nepregătirea personalului din aceste instituții, care în lipsa unei definiții clare a bunului cultural poate aprecia greșit importanța acestuia - revenim la exemplul duratei de viață a tablourilor, gravurilor și decorațiunilor interioare prevăzută în HG2139/2004 - dar și din lipsa unui cadru legal care să oblige instituțiile la a lua unele măsuri, singura situație prevăzută în mod expres fiind privatizarea³².

Astfel, este în avantajul financiar³³ al instituțiilor să nu administreze, în mod scriptic, bunuri culturale. Sarcina de demarare a procedurii de clasare intervine în cazul instituțiilor publice care dețin bunuri culturale³⁴, dar în multe situații instituția nu va considera din oficiu că bunurile sale vechi, înregistrate în contabilitate ca mijloace fixe sau ca obiecte de inventar, ar fi bunuri culturale.

Acest fapt se poate vedea și în inventarul bunurilor clasate, la data redactării acestui raport existând mai puțin de 20 de instituții nespecializate înscrise ca deținătoare de bunuri clasate, majoritatea din domeniile universitar și al transportului feroviar.

Este de notat existența unor colecții de bunuri culturale aparținând unor entități private, precum colecția de artă a Băncii Comerciale Române, expusă parțial în 2018 la ArtSafari.

În aceste cazuri, nu există obligația de a declanșa clasarea, aceasta putând fi făcută doar la cererea proprietarului. Aceste bunuri, chiar dacă ar fi susceptibile de clasare, sunt, în realitate, lăsate în afara acelei părți a protecției legale ce se referă strict la bunurile clasate.

Instituțiile nespecializate nu au, în general, implementate proceduri de conservare și păstrare a bunurilor culturale și nici nu desfășoară activități de cercetare, evidență, clasare, punere în valoare etc. a bunurilor culturale. Ocazional, află de obligativitatea clasării și apelează la experți externi, dar și în cazul în care bunurile sunt clasate, nu este fezabil financiar să deruleze operațiuni specifice protejării patrimoniului cultural național mobil. Cu toate acestea, bunurile clasate rămân în administrarea respectivelor instituții nespecializate și nu sunt transferate către muzee.

³² Legea 182/2000, art. 22

³³ Deținerea, în administrare, de bunuri culturale antrenează declanșarea procedurii de clasare, iar în cazul deținerii în administrare a unor bunuri clasate, este nevoie de asigurarea unor condiții de depozitare, conservare, manipulare și pază specifice, conform HG1546/2003

³⁴ Legea 182/2000, art. 11 (1)

Se impune o clarificare a obligațiilor ce revin deținătorilor (în administrare sau proprietate) de bunuri cu vocație de bun cultural, respectiv de bunuri culturale.

Pentru a evita confuziile, ar putea fi benefică stabilirea unui criteriu simplu de apreciat de către persoane nespecializate, pentru a distinge bunurile cu vocație de bun cultural, cum ar fi vechimea.

Având în vedere raportarea la termenul de 50 de ani în ceea ce privește vechimea minimă a anumitor categorii de bunuri pentru a fi considerate bunuri culturale, s-ar putea interzice casarea mijloacelor fixe și a bunurilor de inventar care au data intrării în gestiune (sau data fabricației, dacă se cunoaște) mai veche de 50 de ani și s-ar putea instaura obligativitatea ca respectivele bunuri să fie verificate de un specialist, care să stabilească dacă bunul este bun comun, bun cultural sau bun cultural susceptibil de clasare. Această operațiune ar putea fi materializată într-un document pe baza căruia deținătorul ar putea trata bunul ca un simplu factor de producție sau ar dobândi obligația de a-l trata ca bun cultural.

Un exemplu în acest sens vine din legislația Greciei, care prevede că toate bunurile arheologice mai vechi de 1453 aparțin de drept statului elen, dar că ele pot fi deținute și de persoane fizice pe baza unui permis emis de autorități la declararea bunului. Practic, deținătorul nu are un drept de proprietate, ci se bucură doar de dezmembrământul posesiei³⁵.

Un alt exemplu, din legislația italiană, este stipularea unei vechimi minime pentru ca un bun să fie considerat cultural³⁶ (ex. 50 ani la artă plastică, 75 ani pentru autovehicule etc).

Clasarea bunurilor culturale

Din punct de vedere al obligației de clasare, apare o diferențiere majoră între interesul deținătorilor de bunuri culturale de a clasa bunuri culturale:

- instituțiile publice specializate, de natura muzeelor și colecțiilor publice, au tendința de a propune spre clasare cât mai multe bunuri, considerând că astfel își sporesc importanța ca instituție³⁷;
- instituțiile publice nespecializate, deținătoare întâmplătoare de bunuri culturale, au tendința de a evita clasarea pentru a nu genera obligații suplimentare de natura conservării, restaurării, asigurării etc a bunurilor clasate.
- persoanele fizice și juridice de drept privat nu au obligația de a demara procedura de clasare și nici interesul pentru aceasta, clasarea însemnând în termeni reali afectarea dreptului de proprietate și micșorarea ariei de piață potențială a bunului prin interzicerea exportului.

Regimul suplimentar de protecție oferit de lege bunurilor clasate nu este semnificativ în cazul bunurilor din instituțiile specializate, muzeele având oricum practici de conservare general aplicabile întregului patrimoniu muzeal, nu doar bunurilor clasate. Mai mult, obligația de a depozita bunurile clasate în încăpere separată este greu aplicabilă (ex. țesăturile nu pot fi păstrate împreună cu ceramica, de exemplu³⁸), iar asigurarea mai multor încăperi pentru un număr mic de bunuri clasate la *tezaur* nu este fezabilă financiar.

³⁵ Grecia, Legea 3028/2002, art. 21, art. 23

³⁶ Italia, Codul bunurilor culturale și al peisajului, art. 11

³⁷ discuție cu reprezentanți ai Muzeului Național Cotroceni, Muzeului Național George Enescu, Muzeul Național Militar "Ferdinand I"

³⁸ discuție cu reprezentanții Muzeului Național al Țăranului Român

Un caz aparte îl constituie entitățile specializate de drept privat deținătoare de patrimoniu. Ele nu au obligația de a declanșa procedura de clasare din oficiu și nici interesul de a o face. În general este vorba de puține muzee și colecții și mai degrabă de galerii care achiziționează bunuri culturale în scopul comercializării, fundații culturale, investitori privați și colecționari. Interesul principal în cazul tuturor acestora este creșterea, în timp, a valorii patrimoniului deținut. În general, toți asigură condiții bune de conservare și păstrare, pază etc. a bunurilor culturale și se preocupă de integritatea fizică a acestora, restaurându-le. Dar interesul lor este ca dreptul de proprietate să rămână absolut, fără a-i fi afectate în vreun fel niciun din dezmembrăminte. Este de notorietate cazul “Cumințeniei Pământului”, bun aflat în proprietate privată, clasat la *tezaur* și care nu poate fi comercializat deoarece statul român a manifestat intenția de a-l cumpăra, exercitând cumva atipic dreptul de preemțiune - de obicei preemțiunea se exercită la prețul de adjudecare a bunului într-o licitație publică - și neîncheind tranzacția în cele 30 de zile.

Legea 182/2000 prevede clasarea din oficiu în câteva situații³⁹. În realitate, această clasare ridică numeroase probleme administrative, prin lipsa unei clarificări a definiției, generată de interpretarea diferită a definiției patrimoniului cultural național mobil.

Astfel, Legea stipulează că “prin clasare se înțelege procedura de stabilire a bunurilor culturale mobile care fac parte din categoriile juridice ale patrimoniului cultural național mobil, fond și tezaur”⁴⁰.

Din perspectiva aplicării Legii 311/2003, deținătorii au obligația de a realiza documentarea, evidența și, după caz, clasarea bunurilor ce fac parte din patrimoniul muzeal.⁴¹

În cazul experților angajați din exterior, pentru că majoritatea muzeelor nu au experți acreditați pentru toate categoriile de bunuri culturale deținute, acești experți sunt remunerați doar pentru propunerile de clasare, deci încurajați să claseze.

Din perspectiva aplicării Legii 182/2000, procedura de clasare se declanșează din oficiu “pentru bunurile culturale mobile aflate în proprietatea statului sau a unităților administrativ-teritoriale și administrate de instituții publice, regii autonome, companii naționale, societăți naționale sau alte societăți comerciale la care statul sau o autoritate a administrației publice locale este acționar.”⁴²

În instituțiile publice specializate, există tendința supra-estimării importanței bunurilor culturale mobile, din dorința de a le clasa. Acest fapt a dus la o supra-aglomerare a Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor, care în prezent răspunde abia cererilor de clasare mai vechi de 2 ani. În plus, propunerea spre clasare a unui număr mare de bunuri culturale în realitate nesusceptibile de clasare - și de multe ori respinse de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor - crește inutil cheltuielile bugetare cu întocmirea documentației de clasare și cu plata experților.

Totuși, la ultimele controale ale autorităților statului⁴³ în instituțiile specializate deținătoare de patrimoniu, interpretarea a fost că întreg patrimoniul muzeal⁴⁴ trebuie clasat, lăsându-se în acest sens recomandări și termene pentru finalizarea procesului de clasare. Spiritul

³⁹ Legea 182/2000, art 11.1

⁴⁰ Legea 182/2000, art. 10

⁴¹ Legea 311/2003, art. 11 (b)

⁴² Legea 182/2000, art 11 (a)

⁴³ controalele Ministerului Finanțelor Publice, prin Direcția Generală de Inspecție Economico-Financiară și prin ANAF, efectuate sistematic la muzee în perioada 2018-2019

⁴⁴ de fapt, recomandarea se referă la bunurile culturale mobile, nicidecum la clădiri, situri arheologice și bunuri suport, pentru care nu există un mecanism al clasării în sensul Legii 182/2000.

acestor recomandări este, însă, mai degrabă de o corectă evidență financiar-contabilă a bunurilor, o inventariere mai detaliată a tuturor bunurilor culturale, care să noteze atât caracteristicile lor fizice, dar și importanța lor culturală - de unde nevoia clasării - și valoarea lor financiară - de unde nevoia evaluării sau "reevaluării".

Pentru bunurile cercetate și nesusceptibile de clasare nu este prevăzută vreo obligație de a le evidenția scriptic sub acest aspect.

Având în vedere obligativitatea Registrului Informatizat de evidență analitică a bunurilor culturale, considerăm oportună introducerea obligativității menționării punctajului pentru criteriile generale de clasare⁴⁵ la fiecare bun cultural.

În cazul instituțiilor publice nespécializate, propunem instituirea unui Registru Informatizat de evidență analitică a bunurilor culturale, cu aceeași obligativitate a menționării punctajului pentru criteriile generale de clasare pentru bunurile nesusceptibile de a fi clasate.

O altă abordare, propusă chiar în Tezele prealabile ale Codului Patrimoniului Cultural, este "de a considera toate bunurile culturale aflate în proprietate publică ca fiind clasate a priori în categoria *fond*, urmând ca, în timp, acele bunuri să poată fi, ori declassate, ori să li se schimbe categoria în categoria *tezaur*, după caz."⁴⁶

O altă nelămurire a legii este sintagma "din oficiu", privind declanșarea procedurii de clasare. Clasarea implică activități de cercetare și documentare, întocmire a fișei analitice a bunului, întocmire a unui raport de expertiză de către un expert acreditat de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, fotografierea bunului și depunerea efectivă a dosarului și a cererii de clasare, activități ce trebuie să intre în sarcina cuiva concret desemnat să facă acest oficiu și care să poată și finanța activitățile respective. Mai degrabă, clasarea se realizează în mod obligatoriu (și este solicitată, finanțată etc. de persoana interesată).

Un exemplu vine și din sfera cercetărilor penale ce privesc bunuri culturale mobile. În acest caz, organele ce declanșează cercetarea penală ar trebui să înștiințeze Direcțiile pentru Cultură, care să declanșeze procedura de clasare. Însă direcțiile nu dispun de personal care să aibă și calitatea de expert acreditat pentru toate categoriile posibile de bunuri culturale, astfel încât ar avea nevoie să angajeze experți externi, implicit să îi remunereze - în cazul fericit în care ar exista experți potriviți respectivelor categorii de bunuri dornici să întocmească documentația. În realitate, acest lucru nu se întâmplă⁴⁷, abia instanțele dispunând expertizarea și/sau evaluarea bunurilor - dar nu clasarea.

Un alt exemplu al limitării aplicabilității art. 11 este și obligația declanșării, tot din oficiu, a clasării pentru bunurile culturale mobile aflate în proprietatea cultelor religioase⁴⁸. În prezent, la 19 ani distanță de la instaurarea obligativității, cultele religioase au împreună mai puțin de 1200 de bunuri clasate⁴⁹.

Obligativitatea instituită de art. 11 nu este corelată cu nicio sancțiune, ne responsabilizând în niciun fel.

În mediul privat, clasarea este percepută ca o restricție de a exporta bunurile. Celelalte obligații⁵⁰ nu sunt, în realitate, nici respectate în totalitate și nici monitorizate de către autorități. Responsabilitatea monitorizării și controlului condițiilor de conservare și

⁴⁵ HG886/2008, art. 6

⁴⁶ Tezele prealabile ale Codului Patrimoniului Cultural, pag. 22, para. 2

⁴⁷ dosarul 44448/3/2014, Tribunalul București, Secția 1 Penală

⁴⁸ Legea 182/2000, art. 11 (b)

⁴⁹ clasate.cimec.ro - Bunuri mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național

⁵⁰ Legea 182/2000, art. 23 (b), (c)

restaurare revine Direcțiile pentru Cultură, însă acestea nu au suficient personal și nici nu primesc înștiințări despre clasările aprobate de Comisia Națională a Muzeelor. Chiar dacă lista bunurilor clasate este publicată pe site-ul cimec.ro, aceasta reprezintă doar un punct de pornire în strângerea de informații, datele prezentate nefiind complete⁵¹.

Totodată, chiar autoritățile încalcă prevederile art. 15 al Legii 182/2000, publicând numele deținătorilor bunurilor clasate în atașamentele la lista bunurilor culturale clasate⁵². În contrapartidă, în numele protejării bunurilor clasate împotriva furtului, Legea 311/2003 prevedea un spor de confidențialitate de 15% la salariul de bază pentru personalul ce lucrează cu bunuri clasate la *tezaur*⁵³, iar în expozițiile organizate nu se menționează nicăieri că bunurile ar fi clasate, cu toate că muzeele declară că valoarea unui muzeu este dată de importanța bunurilor deținute.

Un alt aspect cu o mare relevanță în ceea ce privește clasarea este incoerența aplicării criteriilor de clasare⁵⁴. Astfel, acordarea subiectivă a unui punctaj de la 0-100 puncte, ține de familiaritatea expertului cu respectivul bun, de opinia expertului cu privire la ce înseamnă rar (un bun poate fi foarte rar într-o regiune a țării, dar des întâlnit în alte regiuni) și de preferințele expertului (cât de important e un autor sau atelier, ce valoare are o personalitate istorică, cât de "autentic" este un bun etc). Chiar și în ceea ce privește vechimea există diferențe mari de apreciere, unii experți considerând că sec XX ar trebui punctat puțin spre 0 puncte, dar existând situații în care întreaga istorie a categoriei de bunuri se referă doar la sec. XIX - XX (patrimoniul științific și tehnic, pictură românească etc). Aceste diferențe au fost identificate în *Tezele prealabile ale Codului Patrimoniului* sub denumirea de "vechime relativă".

O propunere notabilă este cea a Asociației Comercianților de Artă din România, chiar dacă făcută pentru facilitarea circulației bunurilor culturale: limitarea aprecierii clasabilității și exportabilității la anumite liste de bunuri, cu fotografii unde este cazul.

Astfel, timbrele, monedele, medaliile și decorațiile ar putea fi ușor identificate, pentru că în realitate sunt câteva zeci de astfel de bunuri cu adevărat importante, arta plastică de asemenea, pentru că sunt câteva zeci de autori importanți etc.

Dreptul de proprietate

Instituțiile specializate din categoria muzeelor și colecțiilor publice (indiferent de forma de proprietate - publică sau privată), sunt reglementate de Legea 311/2003. Dat fiind specificul activității și al pregătirii profesionale a personalului implicat, a apărut confuzia între obligațiile pe care le are orice instituție publică și obligațiile specifice ale instituțiilor specializate.

În primul rând, există încă muzee care nu sunt entitate juridică de sine stătătoare⁵⁵. Astfel, deși ar putea fi instituții specializate, ele acționează mai degrabă ca departamente ale unor instituții nespecializate, cu personal nespecializat și cu îngreunarea derulării activităților specifice prevăzute de Legea 311/2003.

⁵¹ bunuri pentru care există ordine de clasare emise, dar care nu sunt listate în registru

⁵² <http://clasate.cimec.ro>

⁵³ Legea 311/2003, art. 25 (4)

⁵⁴ HG886/2008, art. 6, art. 7

⁵⁵ Muzeul de Arheologie Callatis - structură din cadrul Direcției de Cultură și Sport a Primăriei Mangalia; Muzeul Național al Pompierilor "Foișorul de Foc", structură din cadrul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență etc.

În al doilea rând, există o confuzie între obligația de a păstra contabilitatea ca în orice instituție publică și obligația de a asigura evidența patrimoniului, prin intermediul Registrului informatizat de evidență analitică a bunurilor culturale.

Există muzee care încă folosesc metoda global valorică în gestiune, inventarul derulându-se anevoios, după registrele de evidență ale secțiilor.

Muzeele care au trecut la gestiunea cantitativ-valorică au, la rândul lor, situații eronate: denominarea realizată în 2005 s-a realizat la costul istoric al bunurilor și nu la valoarea actualizată, ducând astfel la nenumărate situații în care bunurile sunt înscrise în contabilitate la valori subunitare.

Există și situațiile limită, când bunurile nu au avut înscrisă vreo valoare și au rămas în continuare doar menționate în inventar, fără cost istoric sau valoare.

Există muzee care nu au implementat Registrul informatizat, având evidența în registrele de evidență, care au însă o structură diferită de cea impusă Registrului informatizat.

Toate aceste situații îngreunează semnificativ procesul de re-evaluarea bunurilor culturale⁵⁶, făcându-l uneori imposibil - cazul patrimoniului înscris global-valoric în contabilitate. Normele proaspăt publicate privind re-evaluarea bunurilor culturale din instituțiile publice⁵⁷ sunt și ele anevoios de aplicat, o abordare bună cu bună făcând re-evaluarea patrimoniului unui singur muzeu să se întindă pe mai mulți ani.⁵⁸

Reflectarea corectă a bunurilor culturale în contabilitate s-ar putea face folosind informațiile din Registrul informatizat.

Registrul informatizat ar putea fi exportat din DOCPAT, dacă toate bunurile ar avea fișe analitice de evidență. Dar procesul de fișare merge anevoios, majoritatea muzeelor având mai puțin de o treime din bunuri fișate.

Două puncte de vedere interesante cu privire la utilizarea DOCPAT:

- folosirea programului presupune instalarea Microsoft Access, parte din suita Microsoft Office, multe instituții declarând că nu au bugete pentru achiziția de licențe informatice;
- centralizarea fișelor de evidență a ridicat și o problemă de drepturi de autor asupra informațiilor din fișe, care pot fi utilizate în diverse studii de specialitate.

Lipsa fișelor de evidență îngreunează procesul de clasare, pe baza fișelor realizându-se ulterior și raportul de expertiză, în cazul în care bunul ar fi susceptibil de clasare.

Modul în care este integrat raportul de expertiză în DOCPAT sugerează că intenția a fost de a propune spre clasare toate bunurile înscrise în DOCPAT, deci toate bunurile culturale deținute de muzee. Acest fapt ar întări propunerea de a considera întreg patrimoniul muzeal ca fiind sub incidența protecției Legii 182/2000.

O observație deloc de neglijat este aspectul juridic al formei de proprietate, întâlnindu-se frecvent confuzia între domeniul public al statutului și domeniul privat al statului. Considerăm imperativă menționarea expresă în Codul Patrimoniului al formei de proprietate, multe bunuri culturale din instituțiile statului fiind înscrise în contabilitate în

⁵⁶ impusă de OMFP 3471/2008

⁵⁷ OMCIN 2239/2019

⁵⁸ informațiile privind inventarele și registrele de evidență și procedura de re-evaluare provin din activitatea proprie a autorului raportului, ca evaluator

contul 214, aparținând grupei de active fixe și nu în conturile 101 sau 103 - Fondul bunurilor care alcătuiesc domeniul public al statului / unităților administrativ-teritoriale⁵⁹.

De menționat Anexa la Legea 213/1998, care stipulează că: "Domeniul public al statului este alcătuit din următoarele bunuri: muzeele, colecțiile de artă declarate de interes public național."⁶⁰

Astfel, aplicarea abordării propuse în Tezele prealabile ale Codului Patrimoniului Cultural presupune mai întâi o sistematizare a înregistrărilor contabile la nivelul instituțiilor publice.

Comercializarea bunurilor culturale

Comercializarea bunurilor culturale a fost mult subestimată la apariția Legii 182/2000 și a normelor privind comerțul cu bunuri culturale. Astfel, Legea prevede operațiuni anevoioase și la care statul are timp de răspuns limitat.

Principala problemă legată de protejarea Patrimoniului Cultural Național în cazul comercializării este însăși comercializarea, care se realizează și în afara circuitului stabilit de lege: "Comercializarea bunurilor culturale mobile aflate în proprietate privată poate fi efectuată numai de către agenții economici care au obținut autorizația de funcționare eliberată de Ministerul Culturii și Cultelor în baza avizului Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor"⁶¹.

Legiuitorul prevede condiții de autorizare a agenților economici, astfel încât să poată fi declanșată procedura de clasare din oficiu⁶². În cazul comerțului neautorizat, nu este respectat interesul legitim al statului de a oferi protecție bunurilor susceptibile de a fi clasate. Cu toate acestea, există numeroase manifestări publice ale comerțului neautorizat: târguri de antichități, la care participă vânzători persoane fizice, de bunuri din patrimoniul personal, platforme de comerț electronic care au categorie distinctă de bunuri de artă, obiecte de colecție sau antichități unde vânzătorii nu sunt agenți economici autorizați etc.

Un alt aspect demn de luat în seamă este dimensiunea agenților economici autorizați. Legea prevede contractarea obligatorie a unui consilier de specialitate sau a unui expert, dar de multe ori agentul economic respectiv comercializează o gamă mai largă de bunuri culturale, iar un singur specialist nu poate avea cunoștințe relevante în toate domeniile patrimoniului cultural național mobil. Chiar dacă respectivul specialist simte nevoia altor experți, costurile angajării altor experți nu sunt tot timpul fezabile financiar. De exemplu, majoritatea obiectelor de colecție se vând cu mai puțin de 100 EUR, în timp ce prețul unui raport de expertiză pentru clasare ajunge să coste chiar mai mult.

Mecanismul de protecție a patrimoniului cultural național mobil în cazul comercializării este clasarea și eventuala manifestare a dreptului de preemțiune a statului pentru bunurile clasate la *tezaur*. În realitate, clasarea nu poate fi realizată din oficiu, ci se face la cererea agentului economic autorizat, iar Direcțiile pentru Cultură nu pot realiza expertizele necesare⁶³, ci solicită tot agentului economic autorizat depunerea întregii documentații.

În cazul bunurilor care se clasează la *tezaur*, ordinele de clasare se comunică mult după expirarea termenului de 30 de zile și implicit mult după realizarea vânzării, făcând astfel

⁵⁹ Legea 213/1998, art. 18; Planul de conturi general pentru instituțiile publice, actualizat prin OMFP 1176/2018

⁶⁰ Legea 213/1998, Anexa, (I), (28)

⁶¹ HG1420/2003, Anexă, art. 1 (1)

⁶² Legea 182/2000, art. 11, 1 (c)

⁶³ Legea 182/2000, art. 57 (c)

imposibilă respectarea termenului de 30 zile de la notificarea vânzării pentru manifestarea dreptului de preemțiune.

Având în vedere restricțiile la export pe care clasarea, atât la *tezaur* cât și la *fond*, le impune, interesul agentului economic este mai degrabă de a nu clasa, pentru a nu își restrânge aria de piață, mai ales în cazul bunurilor culturale cu căutare internațională. Nerealizarea din oficiu, de către Direcțiile pentru Cultură, a expertizelor bunurilor comercializate este de natură a afecta interesul statului în asigurarea protecției patrimoniului cultural național.

În plus, prin însăși definiția patrimoniului cultural național⁶⁴, bunurile care sunt clasate la *fond* oricum nu au piață internațională, interesul pentru exportul lor fiind unul pur colecționabil. Bunurile clasate la *tezaur* teoretic ar avea importanță universală, deci piață internațională, dar scapă de sub protecția legală acele bunuri importante universal, dar fără valoare excepțională.

Este un principiu al funcționării oricărei piețe de a vinde acolo unde se cere. Astfel, arta plastică românească, obiectele regaliste românești și în general orice bun cu importanță națională se cumpără cu precădere de colecționari români, prin caracterul identitar al acestor bunuri. Astfel, tendința este de a "aduce acasă" bunurile care ar face obiectul clasării la *fond*.

În contra-partidă, diferența de putere de cumpărare dintre colecționarii români și cei internaționali face ca acele bunuri cu importanță universală să se vândă mai bine în afara României, de unde și interesul scoaterii lor peste graniță. Cu toate acestea, când vine vorba de artă plastică, mai degrabă clasăm (deci oprim de la export) un autor român decât unul străin, deși nu există piață reală internațională pentru marea majoritate a autorilor români.

Circulația bunurilor culturale

Un aspect relevant în cazul circulației bunurilor culturale este lărga necunoaștere a legislației în domeniul protejării patrimoniului cultural mobil de către populație, înțelegerea fiind că dacă un bun nu este de o valoare financiară mare, atunci el nu are o importanță culturală deosebită. Așa se explică numărul redus de certificate de export emise de autoritățile române, de ordinul sutelor pe an. Controlul la frontiere este sumar și se realizează prin sondaj, nu există proceduri pentru identificarea bunurilor culturale. În plus, un colet care conține, de exemplu, cărți sau documente nu naște suspiciuni dacă nu este menționat expres că sunt bunuri de o anumită vechime.

Asigurarea bunurilor culturale

Legea prevede obligativitatea instituțiilor publice specializate de a asigura bunurile ce fac parte din patrimoniul cultural național. Din punct de vedere al deținătorilor privați, nu există obligativitatea asigurării bunurilor clasate, ci doar obligația agenților economici autorizați de a instala sisteme de securitate.

În realitate, lucrurile stau exact pe dos: instituțiile publice nu asigură bunurile pentru că nu au suficiente bugete și pentru că valorile de inventar ale bunurilor culturale deținute nu sunt corecte, fiind neactualizate și afectate de denominarea din 2005. Deținătorii privați tind să încheie polițe de asigurare specifice pentru bunurile culturale deținute sau să includă valoarea bunurilor culturale în polițele de asigurare a spațiilor.

⁶⁴ Legea 182/2000, art. 4

În mediul muzeal, asigurarea patrimoniului este de natură a limita activitățile de punere în valoare, prin imposibilitatea susținerii de către stat a unor prime de asigurare și prin lipsa de interes (sau de buget) a unor organizatori de expoziții de drept privat de a acoperi pretențiile de asigurare ale muzelor. Au existat cazuri în care valoarea de asigurare, stabilită arbitrar de specialiștii din muzee, a unor lucrări de artă plastică a depășit 500.000 EUR, în condițiile în care recordul pieței de artă din România este de 340.000 EUR.

În plus, nu se cunoaște nici un singur caz de daună în care un muzeu să fi încasat despăgubiri și chiar dacă ar încasa, nu este foarte clar cum ar putea fi folosiți acei bani pentru înlocuirea unui bun prin excelență unic sau, cel puțin, pentru completarea patrimoniului.

Având în vedere normele de conservare aplicabile în muzee, considerăm asigurarea bunurilor culturale clasate o condiție limitativă pentru punerea în valoare a patrimoniului cultural național, lipsa unor pagube semnificative, altfel acoperite de asigurare, arătând că accentul este corect pus pe conservare și că nu este nevoie de o asigurare bun cu bun.

Pentru a preveni eventuale pagube, ar fi poate de preferat înființarea unui fond de asigurare în caz de pagube ce afectează patrimoniul cultural național, gestionat centralizat, la nivel național sau regional, fie de o autoritate publică, fie de un asigurator privat.

Transportul bunurilor culturale

Activitatea de transport a bunurilor culturale este reglementată doar adiacent, prin normele de conservare.

Există o obligație a Jandarmeriei Române de a asigura paza transportului de bunuri de cultură și artă⁶⁵, ceea ce presupune organizarea unui transport special atunci când este cazul, dar aceste cazuri nu sunt menționate în vreun act normativ.

Dacă în cazul instituțiilor publice transportul, cel puțin în cazul bunurilor clasate la categoria *tezaur*, se realizează cu ajutorul Jandarmeriei Române, în cazul deținătorilor privați de bunuri culturale, chiar clasate, nu există nicio obligație de asigurare a unor condiții de transport și pază minimale.

Conservarea bunurilor culturale

Conservarea patrimoniului se referă atât la depozitare, cât și la expunere. Actul normativ prevede condiții generale de organizare a depozitului, condiții generale de expunere precum și indicații privind ambalarea și transportul.

Manipularea bunurilor culturale este adresată în numele de conservare, printr-o serie de 10 interdicții în timpul manipulării⁶⁶.

Coordonare și responsabilitatea activității de manipulare revine conservatorului sau comisarului de expoziție.

Actul normativ încurajează deținătorii specializați să emită proceduri și norme interne, specifice tipurilor de bunuri culturale deținute.

O carență a legislației este nereglementarea problematicii conservării patrimoniului în mediul nespecializat, instituții publice sau deținători de drept privat. Chiar dacă se

⁶⁵ Legea 333/2003, art. 25 (1)

⁶⁶ HG1546/2003, art. 20 (2)

presupune că ar trebui să se aplice aceleași principii, actul normativ ar trebui să păstreze un caracter de aplicabilitate generală.

De curând au apărut operatori economici privați specializați în depozitarea bunurilor culturale, pe fondul unor solicitări ale deținătorilor de bunuri cu nevoie temporare de relocare. Există numeroși deținători privați care acumulează bunuri culturale, cu scop de colecție sau investițional și care apelează la soluții externalizate de depozitare. Totuși, aplicarea acestei soluții, prin înființarea unor depozite regionale, la problemele spațiilor de depozitare bunurilor culturale din muzee ar trebui să fie doar temporară și nu permanentă, scopul muzeului fiind acela de a pune în valoare patrimoniul, prin cercetare și expunere și nu doar de a-l păstra. Exemplul Muzeului Țării Crișurilor, care a contractat servicii temporare de depozitare a patrimoniului muzeal pe durata restaurării clădirii, demonstrează utilitatea unor astfel de servicii.

Restaurarea bunurilor culturale

Restaurarea bunurilor culturale clasate se face de către restauratori acreditați de Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, în laboratoare și ateliere acreditate⁶⁷. Nu este nicăieri menționată restaurarea bunurilor neclasate, iar practica arată că acei deținători nespecializați care nu au competențele necesare identificării caracterului de bun cultural al bunurilor din proprietate sau administrare sunt cei care efectuează sau solicită intervenții neautorizate asupra bunurilor, luând în considerare mai degrabă utilitatea bunurilor, decât importanța lor culturală.

O discuție intensă în mediul specializat este despre procedurile de restaurare, ce evoluează pe măsura progresului tehnic. Normele de restaurare nu intervin în reglementarea procedurilor tehnice de restaurare, limitându-se la a indica cine are voie să restaureze bunurile clasate, nu și cum. Acesta este motivul pentru care deținătorii specializați sunt reticenți la a trimite bunuri culturale către ateliere externe de restaurare, asupra cărora nu au un control procedural.

Totuși, este clară insuficiența specialiștilor restauratori pentru nevoia fiecărei instituții de a restaura bunurile din administrare, astfel încât de multe ori este necesară apelarea la un centru de restaurare extern, mai complex, organizat de obicei în centrele muzeale mai mari.

O propunere ar fi înființarea unor centre regionale de restaurare, care ar veni cu avantajul utilizării eficiente și a spațiilor și echipamentelor, dar și a personalului specializat. Totuși, rămâne de analizat dacă astfel de centre ar putea fi rentabilizate, în așa fel încât să poată concura cu mediul privat, pentru a putea atrage și reține specialiști care să lucreze în condiții de performanță reală.

⁶⁷ HG 1546/2003, art. 31

D. Concluzii

În urma analizei legislației din domeniul protejării patrimoniului cultural, pe baza consultării organizațiilor de profil, muzeelor și altor instituții deținătoare de bunuri culturale și agenților economici cu activități în sfera bunurilor culturale au reieșit câteva concluzii generale.

1. Legislația în domeniul cultural este în foarte multe cazuri necunoscută și nerespectată. Lipsa unei definiții clare a bunului cultural, diferențele de interpretare, inclusiv la nivelul legislației, a importanței culturale a unui bun conduc la considerarea bunurilor ca fiind ne-culturale dacă nu sunt clasate. Deținătorii nespecializați, chiar și în mediul public, nu și pun problema respectării legislației din domeniul culturii pentru că nu conștientizează că dețin un bun cultural.
2. Legislația în domeniul patrimoniului cultural este percepută a fi doar coercitivă. Cauza interesului public intervine peste dreptul de proprietate, neoferind nicio facilitate în schimb. Nimeni nu își dorește clasarea unui bun deținut, pe de o parte din cauza interzicerii exportului, pe de altă parte din cauza necesității declarării publice a proprietarului. Chiar dacă Legea 182/2000 prevede că lista publică a bunurilor culturale clasate se menționează doar fotografia și datele tehnice ale bunului, în realitate sunt publicate în atașament și dosarele de clasare care conțin, în clar, numele proprietarului.
3. Respectarea legislației în domeniul cultural implică costuri pentru deținătorii de patrimoniu. Simpla operațiune de clasare costă câteva sute de lei, de cele mai multe ori cheltuială nefiscalizată ce derivă din:
 - neoferirea, cu titlu gratuit sau oneros, a serviciilor de expertiză de către direcțiile pentru cultură;
 - neoferirea, cu titlu gratuit sau oneros, a serviciilor de expertiză de către muzee și instituții specializate;
 - îndrumarea deținătorilor de bunuri culturale în vederea clasării către persoane fizice acreditate ca experți, dar care nu aparțin unei profesii liberale și, de cele mai multe ori, nu sunt organizați juridic ca prestatori de servicii;
 - lipsa omogenității practicilor în domeniile culturale, unii experți considerând nesuscetibil de clasare, deci exportabil, ceea ce alți experți consideră susceptibil de clasare;
4. Lipsa unui mecanism real de control reduce conformarea benevolă. Bunurile culturale se pot vinde în târguri de bunuri de larg consum, prin platforme de comerț electronic nespecializate și neautorizate pentru comerț cu bunuri culturale sau prin intermediari neautorizați pentru că obligațiile și mecanismul de control intervin doar în cazurile în care deținătorul sau intermediarul se conformează legislației. Poliția de frontieră nu poate verifica toate coletele ce conțin cărți (!), documente sau alte bunuri nedecarate ca fiind bunuri culturale și, deci, neînsoțite de certificate de export.
5. Este nevoie de (re)definirea noțiunii de bun cultural. Bunul cu vocație de bun cultural trebuie să fie ușor de identificat de populație, pentru a se putea conforma legislației specifice. Astfel, considerăm oportună revenirea la 3 categorii de bunuri:
 - bunuri cu vocație de bun cultural, care în urma analizei de specialitate pot fi declarate bunuri comune sau bunuri culturale;

- bunuri culturale;
 - bunuri culturale de importanță națională, care ar cuprinde, practic, cele 2 categorii existente, *fond* și *tezaur*, unificate.
6. Este nevoie de definirea noțiunii de protejare a patrimoniului, cuprinzând, poate, o listă clară de interdicții aplicabile celor 3 categorii de bunuri (de exemplu, interzicerea distrugerii oricărui bun din cele trei categorii, interdicția de a exporta bunurile culturale de importanță națională etc.).
7. Este imperios necesară organizarea ocupației de expert bunuri culturale, cu respectarea principiilor de organizare ale profesiilor liberale: formare inițială obligatorie pentru admiterea în profesie; formare profesională continuă obligatorie; procedură monitorizare a activității; for decizional de etică și disciplină. Astfel:
- expertul ar putea fi organizat juridic independent sau ar putea fi angajat în cadrul instituțiilor publice și private;
 - serviciile de expertiză ar putea fi astfel oferite publicului larg, fiscalizat
 - accesul la profesia de expert s-ar liberaliza, fiind încurajată pregătirea profesională;
 - ar crește gradul de profesionalizare a corpului de experți, prin formarea profesională continuă;
 - ar crește încrederea în activitatea de expertiză, prin asumarea responsabilității și prin posibilitatea verificării rapoartelor de expertiză la un for de etică și disciplină;
 - rolul expertului ar fi de a discerne dacă un bun are doar vocație de bun cultural, este bun cultural sau este bun cultural de importanță națională.
 - expertul ar putea să asume și rolul de autentificator, sau de garant al autenticității unui bun cultural, nevoie acută mai ales în segmentele de piață de artă cu bunuri cu valoare mare.
8. Este nevoie de organizarea, în comun cu ANEVAR, a ocupației de evaluator bunuri culturale (deja înscrisă în COR), prin derularea unui program de formare profesională comun, cu respectarea atât a OG24/2011, cât și a Codului Patrimoniului, în prezent fiind nevoie de un tandem expert-evaluator pentru re-evaluarea bunurilor din patrimoniul instituțiilor publice, tandem care devine o numeroasă echipă în cazul reevaluării bunurilor culturale din muzee, datorită diversității bunurilor.
9. Se resimte necesitatea precizării clare, în cazul muzeelor și instituțiilor publice specializate, că obligațiile ce le revin conform Codului Patrimoniului nu substituie obligațiile ce le revin ca instituții publice (evidența bunurilor culturale nu înlocuiește gestiunea contabilă a bunurilor culturale, ci se realizează suplimentar, la un alt nivel de detaliu).
10. Este nevoie de precizarea clară a distincției dintre:
- activitatea de cercetare și documentare, materializată în fișa analitică a bunului;
 - activitatea de clasare, materializată în raportul de expertiză, care stabilește importanța bunului în raport cu componența patrimoniului cultural național și categoria în care se încadrează (bun comun, bun cultural, bun cultural cu importanță națională);

- activitatea de evaluare, materializată în raportul de evaluare, întocmit conform Standardelor de Evaluare.
11. Este nevoie de instaurarea unui sistem de facilități, corelat cu cel de sancțiuni, aplicabil deținătorilor de bunuri culturale de importanță națională.
 12. Este oportună lărgirea sferei de autorizare a agenților economici, astfel încât să cuprindă, pe lângă activitățile de comerț sau restaurare și activități de depozitare sau transport. Această lărgire a sferei agenților economici ar putea conduce la dezvoltarea unor centre regionale de depozitare, conservare, restaurare etc a bunurilor culturale, operate de instituții publice (cum se dorește a fi Laboratorul de Conservare - Restaurare din Timișoara), privat (există deja câteva inițiative timide) sau în parteneriate public-private. Există nevoia demarării unui program național de conservare și restaurare a bunurilor culturale aflate în proprietatea statului, în atelierele și laboratoarele existente și eventuala înființare a unor ateliere și laboratoare noi, regionale.
 13. Deja menționată și în Tezele Prelabile ale Codului Patrimoniului, este oportună atribuirea statutului de bun cultural, din oficiu, tuturor bunurilor cu vocație de bun cultural ce constituie patrimoniul muzeelor și colecțiilor, astfel încât operațiunea de clasare să se refere doar la eventuala trecere în categoria de bunuri culturale de importanță națională sau la eventuala scoatere din categoria bunurilor culturale.
 14. Având în vedere cerințele în urma controalelor Ministerului Finanțelor Publice în muzee și neclaritățile contabile urmare a denominării, a trecerii la gestiunea cantitativ-valorică, introducerea Registrului informatizat de evidență a bunurilor culturale etc, este necesară demararea unui program național de inventariere digitizată și centralizată a bunurilor culturale aflate în proprietatea statului, corelat cu re-evaluarea acestora.
 15. Pentru sporirea eficienței acțiunilor de punere în valoare a Patrimoniului Cultural Național, este oportună înlesnirea organizării de expoziții de către muzee, prin eliminarea aprobării Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor, concomitent cu încurajarea accesului cercetătorilor la bunurile din patrimoniul muzeelor și a publicării de materiale științifice relevante, poate chiar cu obligativitatea implementării unui program editorial la nivelul instituțiilor publice specializate.
 16. Având în vedere imposibilitatea refuzului retrocedării în natură a unor bunuri, poate reprezenta o soluție implementarea unei proceduri de negociere directă cu urmașii proprietarilor bunurilor confiscate sau preluate de regimul comunist, în vederea identificării punctuale ale unor modalități de păstrarea a bunurilor culturale revendicate în patrimoniul muzeal.
 17. Este imperativ necesară demararea efectivă a programului deja anunțat de dezvoltare a patrimoniului muzeal, prin achiziția sistematică de bunuri culturale, contemporane sau de patrimoniu.
 18. La nivelul mediului privat, se dorește încurajarea schimbului cultural, prin:
 - libera circulație a bunurilor culturale, pe baza raportului de expertiză eliberat de experții acreditați;
 - posibilitatea declarării importurilor de bunuri culturale achiziționate legal, chiar și din țări membre UE și permiterea re-exportului acestora indiferent de importanța lor;
 - definirea unui cadru procedural pentru schimburile internaționale de bunuri culturale de importanță națională.

19. Pentru o mai mare transparență a comercializării bunurilor culturale, poate fi oportună instaurarea obligativității garantării autenticității bunurilor puse în vânzare publică sau privată pentru o perioadă de minim 3 ani. Această mențiune expresă ar ajuta, în primul rând, la fiscalizarea tranzacțiilor cu bunuri culturale și la respectarea, la cererea cumpărătorilor, a prevederii că bunurile culturale se tranzacționează prin intermediul agenților economici autorizați⁶⁸.

⁶⁸ HG1420/2003, art. 1 (1)